

enunciationem nominat, quem sequitur Talæus & in communi Ramæi. At inconvenientius est nomen, cum sit angustius. Cum actio non in sola pronuntiatione consistat, quæ potissimum fit ore & voce, sed & vultu & gestu perficiatur. *Hæc de Definito.* Definitio ipsa constat forma sive differentia specifica. Genus omissum subintelligitur, (altera) scilicet Rhetoricæ pars. Forma subjecto explicatur quale est, Elocutionis enunciatio, quia in Oratione venuste tropis & figuris exornata, legitime enuncianda, Actio tota occupatur. Dicitur autem *apta* enunciatio, ad exprimendum scilicet legitimum ejusdem modum, qui in convenienti non solum pronuntiationis sed & vultus & gestus moderatione consistit: Unde & a Cicerone Actio eloquendi comes & quasi corporis quædam eloquentia constans e voce atque metu, item sermo corporis dicitur, 3. de Orat. & in Orat. ad Brut. ab eodem sic definitur: *Pronuntiatio est ex rerum & verborum dignitate vocis & corporis moderatio*, 1. de Invent. & *Pronuntiatio est vocis & vultus & gestus moderatio cum venustate* lib. 1. ad Heren. Si mavelis, sic dices: *Actio est posterior Rhetoricæ pars de elocutione apte enuncianda.* De aliis anxie hic non disputabimus. Præcepta duntaxat quam brevissime notabimus. Præsertim cum eruditis etiam veris supervacaneum videatur constantia, perpetua & inviolata Actionis præcepta præscribere & inculcare velle.)

CAPUT II.

I. Consistit Actio in moderatione vocis & gestus.

(Divisio hæc Actionis bimebris est a subjecto. Traditur autem a Fabio l. II. c. 2. & ab eodem objectis duobus aurium & oculorum illustratur, quod pars (vox) aures moveat, altera (gestus) oculos, ut per quos sensus ad animum omnis fere cognitio perveniat. Habetur eadem apud Cic. in Orat. perfect. ubi Actionem constare dicit voce & motu. Primum autem in Actione sibi locum jure vendicat vox: Quia vox est una, quæ maxime eloquentiam commendat vel sustinet. Cicer. 1. de Orat. & Actionis maximam partem obtinet. 3. de Orat.)

II. Vo-

H. Vocis moderatio 1. in pronunciandi æqualitate 2. in varietate perficitur.

(Vocis equidem mutationes totidem sunt, quod animorum, qui maxime voce commoventur. Itaque Orator quem a sese affectum videri & animum audientis moveri volet, ita certum adinovebit sonum. Quomodo vero ad animum auditoris commovendum informanda vox, id vel difficile est in specie præscribere, vel inutile, cum cuius vox sua naturalis, quæ consuetudine quotidiana assuefacta difficulter immutari & certis legibus adstringi potest. Dico *difficulter*, cum exercitatio sedula, quicquid est pravæ assuefactionis, adscititia quasi arte tollere aut emendare possit. Quin & Demosthenem *ισχυροφωνία*, vocem tenuem studio & usu emendasse historiæ referunt. Generalia interim ea de re præcepta præscribi possunt, & pro re nata a quovis dicendi perito attendenda. Eaque nos cum *Fab. lib. 11. cap. 3.* ad duo generalia capita reduximus, *pronunciandi scilicet æqualitatem & varietatem*, ad quæ specialiora, alia quæ ab aliis operose inculcantur, revocari possunt.

III. Æquabilitas in paribus sermonis spatiis ac sonis consistit.

Itaque

1. In pronunciatione non miscenda longa brevibus, gravia acutis, elata submissis, sed æqualiter omnia proferantur.

Sic enim sermo subsultaret imparibus spatiis & sonis, & inæqualitate horum omnium tanquam pedum claudicaret, sicut *Claud. Minos ex Fab. alleg.*

2. Pronunciatio sit clara sive expressa, distincta, expedita, tarda.

(*Clara*, ut ab omnibus audiri possit. *Distincta*, ut singulæ partes sententiæ & clausulæ dignosci possint. *Expedita*, ut absque hæsitacione & impedimento proferre possint. *Tarda*, ut res, de qua verba facienda, penitus apud animum cogitata, & significantius efferri, & melius ab auditoribus percipi & vehementius eosdem movere possit. *Præ-*

sipi-

*ipiantia haud ju
non parum sapient
Ciceronem tardial
ca. Non sit aures
doctrinam decora
mente sonus erit.)*

IV. Varietas i
secundum varie

1. Vox neq
neque unifona,

(Nam: *Submiss*

Contra omnia clamo

qua Spiritus ac sonus

lib. 1. cap. 1. Nihil

perniciosius, quam

Orat. Varietatis a

vis. Talz alleg. 1.

2. Vox gra
contentior fiat

3. In voce ce
cantus obscuri

(Præcepit hoc

sed obscurus, qu

mothene & Æsch

auditorum animis

est cantus apertus, n

Min. comm. Rbet. 1.

4. Contenta
leniter: inclinata

(Est hoc præcept

num vero hæc eff

Orat. telte, e tribus

ti, & circumflexo de

Min. com. Rbet. 1. 2

scilicet atrociter

impetantia haud juste agit. Tardi vero & maturi sermones non parum sapientia habent. Eurip. in Phœniss. Unde & Ciceronem tardiuscule solitum pronunciare, meminit Seneca. Non fit autem nimis tarda nec nimis præceps, sed mediocritatem decoram fervet. Secus si fuerit, vacuus sine mente sonus erit.)

IV. Varietas in vocis intentione & remissione secundum varietatem affectuum consistit.

1. Vox neque sit gravissima, neque acutissima, neque unifona, sed justa varietate moderata.

(Nam: *Submisso illo murmure omnis debilitatur intentio: Contra omnia clamose dicere insanum esto, & Monotonia (una qua spiritus ac soni intentio) aequalitati contraria. Talæ. Rhet. lib. 1. cap. 1. Nihil est utilius, quam crebra mutatio: nihil est perniciosius, quam effusa sine intermissione contentio. Cic. 3. de Orat. Varietatis a vocalis moderatrix esse debet animi cogitatio. Talæ alleg. 1. 3.)*

2. Vox gradatim ascendat, & in progressu contentior fiat. TALÆ. alleg. loc.

3. In voce sit quæpiam modulatio & flexio cantus obscurioris.

(Præcepit hoc Cicer. 2. de Orat. sed tamen non apertus, sed obscurus, qui a summis non tantum Oratoribus, Demosthene & Æschine, fuit observatus, sed & magnam in auditorum animis voluptatem excitat. Fugiendus tamen hic est cantus apertus, ne legentes canere videantur. Vid. Claud. Min. comm. Rhet. 1. 2. c. 4.)

4. Contenta voce dicatur atrociter; submissa leniter: inclinata graviter: inflexa miserabiliter.

(Est hoc præceptum Ciceronis de Orat. perfect. Communium vero hæc effectuum vocis differentia, Cicer. 3. de Orat. teste, e tribus sonorum accentibus, acuto scilicet, gravi, & circumflexo desumitur, quam speciatim explicat Claud. Min. com. Rhet. 1. 2. c. 5. Contenta vox est, qua quippiam infectamur atrociter. Submissa vox est, qua leniter aliquid

& quasi

& quasi jocando pronunciamus. Inclinata vox est, qua graviter & cum dignitate aliquid pronunciamus. Inflexa vox est, qua misericordiam movere conamur. Atqui hæc generalium affectuum ad vocem exercendam & variandam spectantium est ratio, specialium in seqq. subjicietur.)

5. In miseratione vox sit flebilis, plena, interrupta, Cic. 3. Orat.

(Ut Orat. Græch. *Quo me miserum conferam? quo vertam? in Capitoliumne? at fratris sanguine redundat: in domum? matremne, ut miseram lamentantemque videam & abjectam?*)

In iracundia fit vox acuta, incitata, crebro incidens. Cic. *ibid.*

(Ut Philipp. 2. *O præclaram illam eloquentiam tuam, cum es nudus concionatus. Quid turpius? quid fœdus? quid supplicii omnibus dignius? num expectas, dum te stimulis fodiam? Hæc te, si ullam partem habes sensus, lacerat, hæc te cruentat Oratio &c.*)

In metu & verecundia fit vox contracta, demissa, hæsitans & abjecta. Cic. *ibid.*

(Talis est Phædria adolescentis visam Thaidem misere depereuntis, apud Terent. *in Eunuch. Act. 1. Sc. 2.* cum ait Phædria: *Totus Parmeno tremo horreoque postquam aspexi hanc. Vid. Tal. lib. 2. Rhet. c. 6.*)

In voluptate fit vox tenera, lenis, effusa, hilara, remissa.

(Qualis est Ænea apud Virg. lib. 1. *Æneid.* pictum in tapetis Troja excidium intuentis.

Constitit, & lachrymans: Quis jam locus, inquit, Achate.

Quæ regio in terris nostris non plena laboris?

En Priamus: sunt hic etiam sua præmia laudi:

Sunt lachrymæ rerum: & mentem mortalia tangunt, &c.)

In dolore sive commiseratione vox sit gravis, & imo pressu ac sono obducta.

(Sic

Sic Cic. in P
ta fere hors cum
predire, involut
teterimam nobis
letudinis, quod
tis silere curare?

In blandien
levis & submi
Confer. & T A

Mene fugis?
(Quando alius
Per convulsia

Atque hæc di
optimum esse cer
quæ flexus omne
simul in omnia p
citatio sedula, ve
vitium huic mo
ferunt. Vid. T

Quæ vitia in
tur Melch. Jun
cap. 24. quæ a fi
discipulis enarra
tum quam maxi

1. Gestus
2. præcipuoru
matione perf

(Est hæc alt
Adio a Talzo ca
1994 per Syneci

Sic Cic. *in Pison.* Meministine cœnum, cum ad te quinta fere hora cum Pifone venissem, nescio, quo e gurgustio te prodire, involuto capite, soleatum? & cum isto ore foetido teterrimam nobis popinam inhalasses, excusatione te uti valetudinis, quæ diceret, vinolentis te quibusdam medicamentis solere curari? &c.

In blandiendo, fatendo, satisfaciendo sit vox levis & submissa. *Vid. QUINTIL. lib. 3. cap. 11. Confer. & TALÆ. l. alleg.*

Sic Virgil. *Æneid. 4.*

*Mene fugis? per ego has lachrymas dextramque tuam, te,
(Quando aliud mihi jam miseræ nihil ipsa reliqui)
Per connubia nostra, per inceptos hymenæos, &c.*

Atque hæc de vocis moderatione: ad quam exercendam optimum esse censet Fabius ediscere quam maxime varia, quæ flexus omnes habent, eaque quotidie ita dicere, ut simul in omnia paremur. Quantum enim hic valeat exercitatio sedula, vel solius Ciceronis exemplo constat, quem vitium huic moderationi contrarium feliciter emendasse referunt. *Vid. Talæum l. alleg. cap. 6.*

Quæ vitia in specie sint pronuntiationis, ea fuse exequitur *Melch. Junius*, vir Clariss. & artis dicendi præcept. *cap. 24.* quæ a fidelibus Magistris legi, & inter repetendum discipulis enarrari, ostenso correctionis modo, operæ præmium quam maxime fuerit.

CAPUT III.

I. Gestus moderatio 1. totius corporis, 2. præcipuorum membrorum legitima conformatione perficitur.

(Est hæc altera Actionis pars, *ἡ ἕξις* Synecd. Actio a Talæo *cap. 7. lib. 2. Quintil. lib. 11. cap. 3. ἡ ἕξις* per Synecdoch. partis dicta, quia gestus corporis